

RÁCZ ANDREA

Küzdelem a társadalmi kirekesztettség ellen

Az Európai Unióban a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok kérdéskörét a '70-es évek közepéig a Közösség a tagállamok belügyének tekintette, az egyedüli kivételt a nők esélyegyenlőségének biztosítása jelentette. Az összes többi csoport – munkanélküliek, fogyatékkal élők, idősek, etnikai csoportok, migráns munkavállalók - megszólításával a '90-es évekig nem foglalkozott az EU. Ennek fő oka, hogy az európai államok gazdasági közösségének kiteljesedésétől a szociális problémák és a szegénység spontán megoldását remélték. A szegénység és a társadalmi kirekesztettség által fenyegetett társadalmi csoportok integrációját elősegítő uniós együttműködés alapjait az 1999-ben hatályba lépett Amszterdami Szerződés 136–137. cikkelye tartalmazza, melynek értelmében a szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem az EU fő szociálpolitikai célkitűzése, az európai szociális modell alapja, az esélyegyenlőség, igazságosság és szolidaritás gyakorlatát alkalmazva.

Az Európai Tanács lisszaboni ülésén (2000. március) 2010-ig elérendő célként jelölte meg a versenyképes és dinamikusan fejlődő, tudásalapú társadalom létrejöttét, amely képes a folytonos gazdasági növekedésre, a munkahelyteremtésre, a társadalmi kohézió biztosítására. Az EU tagországaiban 2000-ben a teljes népesség 18%-a élt a szegénységi küszöb alatt, ezt 2005-re 15%-ra, 2010-re pedig 10%-ra kell csökkenteni. A társadalmi kirekesztés elleni stratégia megvalósításának egyik fontos eszköze a foglalkoztatáspolitikai kooperáció területén kialakított nyílt koordinációs módszer. Ennek értelmében a tagországok számára közös célkitűzések, irányvonalak szükségesek, melyeket nemcsak a nemzeti, hanem a regionális politikába is be kell építeni. Erre vonatkozóan kétévente nemzeti akcióterv készül. Továbbá a

tagországoknak az összehasonlíthatóság érdekében törekedniük kell egységes – kvantitatív és kvalitatív – mutatók kialakítására, illetve az akcióterv folyamatos evaluálására.

Az ET 2000. decemberében tartott nizzai ülése elfogadta a társadalmi kirekesztődés elleni küzdelem célkitűzéseit. A tagállamok a 2001-2003. közti időszakban kidolgozzák nemzeti akciótervüket, szegénységellenes intézkedéseiket. Az akcióterv a következő területekre fókuszál: a foglalkoztatottság lehetőségeinek megteremtése, a társadalmi kirekesztés kockázatának megelőzése, a leginkább veszélyeztetett csoportok segítése, minden érintett mozgósítása. Az együttműködés erősítése végett a társadalmi kirekesztődés elleni stratégiát Közösségi Akcióprogram segíti, melyet 5 évre fogadtak el. A Közösségi Akcióprogram a nemzeti akciótervek megvalósítását, az országok közötti együttműködést, az információáramlást, a hálózatépítést kívánja segíteni a társadalmi kirekesztődés jellemzőinek, okainak, folyamatainak, fő tendenciáinak feltérképezése, 'analitikus' elemzések készítése által, valamint a politikai együttműködés, a nemzetközi adategyesítés előkészítése és a 'good practice' kölcsönös megismertetését szolgáló tevékenységek segítségével.

A kelet-közép-európai országoknak is lehetőségük nyílik rá, hogy bekapcsolódjanak a társadalmi kirekesztettség elleni küzdelembe. 2003. végéig a Bizottság támogatása mellett a tagjelölt országoknak *Társadalmi Beilleszkedéssel Kapcsolatos Közös Memorandumot* kell készíteniük, mely a tagjelölt ország társadalmi integrációval kapcsolatos fő kihívásait és szakmapolitikai stratégiáját tartalmazza az uniós célkitűzések égisze alatt. Magyarország 2002. nyarán kapcsolódott az Akcióprogramhoz.

A társadalmi kirekesztéssel kapcsolatos kormányzati stratégiai tervezés elfogadja a nizzai célkitűzéseket. A nemzeti jólét alapvető eszméje az esélyteremtő állam gondolata. Ennek megvalósítása több munkalehetőség biztosításával, a foglalkoztatás bővítésével, a munkabérek európai színvonalhoz való közelítésével, bérlet-építésekkel, fiatalok önálló

lakáshoz jutásban nyújtott segítséggel, továbbá az egészségügyi ellátórendszer korszerűsítésével, a gyermeknevelés és a tanulás feltételeinek javításával, a jövedelmi különbségek mérséklésével, a szegénység enyhítésével, a hátrányos helyzetű csoportok szélesebb körű és nagyobb mértékű támogatásával, és a társadalmi biztonság minimumszintjének garantálásával lehetséges. A szolidáris társadalom minden ember anyagi biztonságát, a társadalmi felelősségvállalás kialakítását, az esélyegyenlőség megteremtését célzó társadalompolitikán keresztül valósulhat meg. *Göncz Kinga* politikai államtitkár szerint a legfontosabb társadalmi kihívások, amelyekkel hazánknak szembe kell néznie, a következők: az ország népességének folyamatos csökkenése az alacsony születési arány, valamint a 13-14 ezrelék körüli európai átlagot jóval meghaladó halálozási ráta miatt. Fontos megtalálni a szegénységből kivezető utakat / módszereket, elő kell segíteni a munkaerőpiacon versenyképtelenek társadalmi integrációját. Magyarországon 56,6%-os a foglalkoztatottság, miközben az EU tagállamaiban ez az arány 62%-os. A foglalkoztatás bővítésére a kormány intenzív munkahely-teremtési, illetve bérfelzárkóztatási programot kíván indítani, valamint célul tűzte ki az atipikus foglalkozási módozatok – részmunkaidős alkalmazás, táv- és alkalmi munka – támogatását, a heti munkaidő 38, majd 36 órára való csökkentését, 3-400 ezres munkahelybővülést. Kiemelt jelentőséggel bír a szolgáltatásokhoz való hozzáférés esélyének megteremtése, a szociális ellátórendszer fejlesztése, az ellátottak jogainak védelme a szociális ellátások szervezeti kereteinek, illetve az ellátások szükséglet-orientált tervezéséhez szükséges feltételek megteremtése által. Speciális egészségvédelmi akciókra van szükség a lakosság évtizede romló egészségi állapotának javítása, a halmozottan hátrányos helyzetű csoportok egészségi esélyegyenlőtlenségének kezelése érdekében. Az egészségvédelmi akció szerves részét képezi az alapellátások bővítése, a kórházak működési rendjének és szolgáltatásainak korszerűsítése, a minőség jegyében az eszközrendszer fejlesztése, valamint a

lakosság mentális állapotának javítása, illetve az egyes társadalmi devianciák megszüntetése érdekében szakintézmények létrehozása, a szociális és mentális problémák együttes kezelésére alkalmas modellek kidolgozása, és azok meghonosítása. A társadalmi kirekesztés elleni küzdelemben fontos szerepet kap a területi egyenlőtlenségek enyhítése, a területfejlesztés, mivel a regionális különbségek a nyugat-kelet tengely és a települési hierarchia mentén is megmutatkoznak. A társadalmi integráció eleme az élethossziglan tartó tanulási lehetőségek minél szélesebb körben való terjesztése, a jelenleg 350 ezres felnőttképzésben érintett kör 1 milliós nagyságrendűre való bővítése.

A társadalmi kirekesztettség elleni küzdelem komplex feladat, melynek dinamikus cselekvési programra kell épülnie, középpontjában a társadalmi befogadás elősegítésének, a szegénység enyhítésének és a kirekesztés leküzdésének kell állnia. Fontos, hogy az állami, piaci, civil szféra szereplői és az érintettek közötti párbeszéd kialakuljon, a kirekesztődés elleni küzdelem egységes szemléletet képviseljen, az adatgyűjtések, alapkutatások folyamatosak legyenek, a döntés-előkészítő rendszerek és az interprofesszionális megközelítések támogatása biztosított legyen. A Társadalmi Beilleszkedéssel Kapcsolatos Közös Memorandum elkészítését az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium koordinálja.

Jegyzetek

Göncz Kinga politikai államtitkár ESZCSM – Magyar Nemzeti Szeminárium a társadalmi beilleszkedésről (2002. július 18.)

1. 2 Csizmár Gábor államtitkár FMK előadása a Nemzeti Szemináriumon

